

Тема. Повторення вивченого. Словотвір. Орфографія***Згадаймо!***

Словотвір – розділ науки про мову, що вивчає способи та особливості творення похідних слів.

Перевір себе!

- **Що вивчає словотвір?**
- **Що таке твірне слово?**
- **Що таке твірна основа?**
- **Які є способи словотворення? Наведіть приклади.**
- **Поясніть різницю між словотвірним розбором і розбором слова за будовою.**

СПОСОБИ СЛОВОТВОРЕННЯ

Суфіксальний	осінній ← осінь + н
Префіксальний	Премудрий ← пре + мудрий
Префіксально-суфіксальний	Запічок ← за + піч + ок
Безафіксний (відкидання морфем)	пуск ← пускати
Складання слів або основ слів	рута-м'ята ← рута + м'ята
Складання усічених основ	облком ← обласний + комітет
Перехід слів з однієї частини мови до іншої	черговий(іменник) ← черговий (прикметник) учень

1.Позмагайтеся. Хто найшвидше добере слова до поданих схем?

1. — — — □. 2. — — □. 3. — — — □. 4. — □. 5. — — —.

2.Накресліть “східці” у зошиті та заповніть їх спільнокореневими словами.

3.Творче конструювання

Пригадати способи словотворення. Від поданих слів утворити якомога більше нових слів, використовуючи різні способи творення.

Ліс, сім'я, батько, крейда, відро, озеро, земля, рушник, гідність, хата, добробут, картопля, підпис, місто, країна, квітник, книжка, вишня, зміна.

4. Виконайте тести

1. Знайдіть похідне слово.

- а) дерево;
- б) небо;
- в) пташка;
- г) земля.

2. Вкажіть слово, утворене префіксальним способом.

- а) переписаний;
- б) передумати;
- в) юність;
- г) записка.

3. Вкажіть слово, утворене суфіксальним способом.

- а) побілити;
- б) приїхати;
- в) весняний;
- г) провесна.

4. Вкажіть слово, утворене префіксально-суфіксальним способом.

- а) ненаголошений;
- б) безрукавка;
- в) почервоніти;
- г) продивитись.

5. Вкажіть слово, утворене безафіксним способом.

- а) проростання;
- б) зменшення;
- в) вихід;
- г) відкриття.

6. Вкажіть слово, утворене складанням основ слів.

- а) безкоштовний;
- б) затінок;
- в) електродвигун;
- г) безробітний.

7. Вкажіть складноскорочене слово.

- а) землетрус;
- б) МВФ;
- в) темно-червоний;
- г) далекосхідний.

8. Вкажіть словосполучення з прикметником, який перейшов у іменник.

- а) сумне обличчя;
- б) зустріти сумне дівча;
- в) думати про сумне;
- г) сумне кошеня.

9. У якому слові на місці крапок пишеться *ц*?

- а) ри..ький;
- б) туре..ький;
- в) запорі..ький;
- г) петербур..ький.

10. У якому слові на місці крапок пишеться с?

- а) тростяне..ький;
- б) дрогоби..ький;
- в) золотоні..ький;
- г) кремене..ький.

11. У якому слові на місці крапок пишеться щ?

- а) Туре..ина;
- б) Дрогоби..ина;
- в) Кремене..ина;
- г) Київ..ина.

12. Яке складне слово пишеться через дефіс?

- а) кіно..огляд;
- б) біо..поле;
- в) осінньо..зимовий;
- г) книго..люб.

ЗАПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Які є основні способи словотворення? Наведіть приклади.
2. Як творяться слова при префіксальному і суфіксальному способах?
3. Наведіть приклади слів, утворених переходом з однієї частини мови в іншу.
4. Розкажіть про зміни приголосних звуків, можливі при творенні слів. Наведіть приклади.
5. Розкажіть про написання складних слів разом і через дефіс. Наведіть приклади.
6. Як творяться складноскорочені слова? Як їх пишемо? Наведіть приклади.
7. Доберіть якнайбільше спільнокореневих слів до іменника **гість**. Визначте спосіб творення кожного з дібраних вами слів.

Учбове завдання. Повторити параграф 16-17. Вправа 569 (ст. 219)

Правопис складних слів

○ Через ДЕФІС пишемо:

- складні слова, утворені поєднанням незалежних слів:

Салон-перукарня

- складні слова, утворені повторенням того самого слова, поєднанням слів з однаковим коренем, синонімічних або антонімічних слів:

великий-превеликий,

АЛЕ: кінець кінцем,

- близькі за значенням слова, що передають єдине поняття:

хліб-сіль (їжа),

РАЗОМ пишемо:

- складні слова, утворені поєднанням залежних слів : листопад

- складні слова, у яких першою частиною виступає кількісний числівник:

п`ятирічний

АЛЕ: 12-поверховий

- складні слова, утворені з дієслова в наказовій формі та іменника:

перекотиполе, горицвіт

- слова з першою іншомовною частиною міні-, максі-, екс-, віце-, лейб-, обер-: мінідиктант, ексчемпіон

РАЗОМ пишемо:

- складні слова, першою частиною яких є **кількісний числівник**, записаний словом: **двадцятип`ятиповерховий**;

- складні іменники, у яких **поєднані за допомогою сполучного голосного звуку дві основи**, друга з яких — **віддієслівного походження**: **лісоруб**;

- складні іменники, утворені **поєднанням прикметникової та іменникової основ** за допомогою сполучного голосного звуку: **чорнослив**;

- складні іменники, утворені за допомогою сполучного голосного звуку з **двох іменникових основ**: **верболіз**;

- складні іменники, утворені з **дієслова у формі наказового способу та іменника**: **горицвіт**;

- складні іменники з першою **частиною напів-, полу-**: **напіваавтомат, полумисок**.

Зверни увагу!

Слова з **пів** правильно буде писати **окремо**: **пів аркуша, пів години, пів Європи, пів Києва, пів України**. (Родовий від.)

Якщо ж «пів» з іменником становить єдине поняття і не виражає значення половини, то їх пишемо разом: *піваркуш, південь, півзахист, півколо, півкуля, півмісяць, півоберт, півовал, півострів*. (Називний від.)

1. Творча робота

Завдання 1: додати до поданих слів потрібний префікс (з-, зі-, с-, роз-, без-).

С- Кафе "ПТaX"

Бити, писати, грамотний, захисний, казати, в'язати, бігати, ставити, совісний, відповідальний, жалісний, сипати, копати, кинути.

Завдання 2: дописати префікси **пре-**, **при-** до слів. Пояснити свій вибір.

ПРЕ- = дуже

Добрий, гадати, бити, сісти, мудрий, хід, єднатися, веселий, морський, дбати, слухатися, великий, тихий, багатий, дорогий.

Завдання 3 Ситуативне завдання

• Уявити ситуацію: під час морської подорожі ви знайшли пляшку із запискою. Її автор дуже хвилювався, коли складав повідомлення, і тому переплутав слова місцями. Розшифрувати, що хотів сказати автор. Порівняти свій варіант із тим, що склав ваш однокласник.

що Америки на пів місяця біля Вже я перебуваю Південної острові розташований

Завдання 4. Записати подані слова, знімаючи ризик. Аргументувати свій вибір.

Фото/апарат, кіно/зал, яхт/клуб, радіо/деталь, фут/бол, зоо/технік, зірви/голова, південно/східний, кают/компанія, генерал/армії, генерал/ майор, біло/ручка, ред/колегія.

Повторюємо чергування приголосних!

В українській мові можуть чергуватися приголосні звуки.

Звуки, що чергуються	Приклади
[г] $\begin{cases} \text{[ж]} \\ \text{[з']} \end{cases}$	нога $\begin{cases} \text{ніжка} \\ \text{(на) нозі} \end{cases}$
[к] $\begin{cases} \text{[ч]} \\ \text{[ц']} \end{cases}$	рука $\begin{cases} \text{ручка} \\ \text{(в) руці} \end{cases}$
[х] $\begin{cases} \text{[ш]} \\ \text{[с']} \end{cases}$	вухо $\begin{cases} \text{вущко} \\ \text{(у) вусі} \end{cases}$
[д] – [дж] [зд] – [ждж]	ходити – ходжу́ їздити – їжджу́

ЗВЕРНІТЬ УВАГУ!

Приголосні [г], [к], [х] чергуються із [з'], [ц'], [с'] перед голосним [і].

Перепишіть, вставляючи пропущені букви відповідно до правил чергування приголосних

Смуга – на сму..і, сму..ка.

Щука – щу..і, щу..ка.

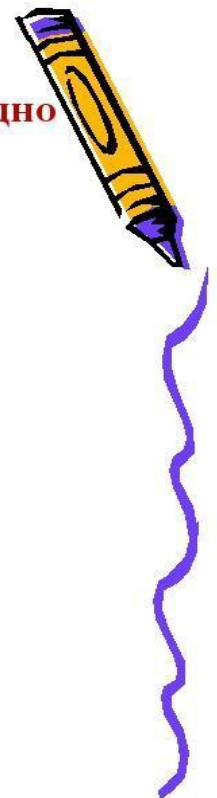
Ріг – на ро..і, нарі..ний.

Бік – на бо..і, бі..ний.

Ходити – хо..у. Хотіти – хо..у.

Омолодити – омоло..ений,

Обмолотити – обмоло..ений

Завдання 5. Тести до теми «Словотвір. Орфографія»

1. Зміни звуків НЕ відбувається при утворенні прикметника в рядку

А Прага - празький

Б ткач - ткацький

В Кривий Ріг - криворізький

Г казах - казахський

2. Суфікс -зьк- треба писати в прикметниках, утворених від усіх іменників у рядку

А печеніги, Славутич, Острог

Б товариш, Золотоноша, Черкаси

В Париж, Рига, Запоріжжя

Г студент, депутат, турист

3. Букву с на місці пропуску треба писати в другому слові рядка

А козак - коза..ький

Б кріпак - кріпа..ький

В товариш - товари.. ький

Г чумак - чума, .ький

4. НЕправильно написано прикметник

А студенський

Б агентський

В фашистський

Г солдатський

5. Букву щ на місці пропуску треба писати в слові

А Туре..ина

Б Доне..ина

В Вінни..ина

Г Київ..ина

6. Букви чч на місці пропуску треба писати в обох іменниках рядка

А Львів..ина, Доне..ина

Б Хмельни..ина, Вінни..ина

В коза..ина, Миколаїв..ина

Г Туре..ина, Київ..ина

7. Разом треба писати кожне слово в рядку

А кіно/огляд, видимо/невидимо, само/кат

Б книго/люб, авто/гонщик, тишком/нишком

В сан/станція, мікро/хвильовий, зоо/парк

Г хліб/сінь, земле/трус, овоче/сховище

8. Через ДЕФІС треба писати кожне слово в рядку

А сон/трава, тишком/нишком, кімната/музей

Б пусто/цвіт, воле/любний, міні/диктант

В кіно/зірка, диван/ліжко, Інтернет/магазин

Г фото/гурток, відео/салон, вело/спорт

9. Частину пів- треба писати окремо з кожним словом у рядку

А пів/ніч, пів/Європи

Б пів/Одеси, пів/аркуш

В пів/ложки, пів/абрикоси

Г пів/Дніпра, пів/сон

10. Через дефіс треба писати обидва слова в рядку

А щастя/доля, більш/менш

Б велико/душний, міні/футбол

В абрикосово/полуничний, шести/денка

Г авто/салон, екс/чемпіон

